

PROPAGANDA I ORGANIZACIJA

Godina 1921. je za mene i pokret dobio poseban značaj u višestrukom pogledu. Nakon mog ulaska u Nemačku radničku partiju, odmah sam preuzeo rukovođenje propagandom. Ovaj fah sam trenutno smatrao daleko najvažnijim. Najpre je manje važno da se razbija glava o organizacionim pitanjima, nego da se sama ideja posreduje većem broju ljudi. Propaganda mora daleko da pretekne organizaciju i da za nju tek pridobije ljudski materijal za odbranu. I ja sam neprijatelj prebrzog i previše pedantnog organizovanja. Pri tom najviše proizilazi samo mrtav mehanizam, a retko živa organizacija. Jer organizacija je nešto što svoj postojanje mora da zahvali organskom životu, organskom razvoju. Ideje koje su obuhvatile određen broj ljudi, će uvek težiti izvegnom redu, a tom unutrašnjem formiranju pripada, jako velika vrednost. I ovde će, međutim, mora računati sa slabom ljudima koja pojedinca zavodi, da se bar na početku instiktivno odupre nekoj nadzornoj glavi. Kao što se organizacija odozgo mehanički povuče na dole, postoji velika opasnost, da će jednom pogtačljena, ali još tačno nespoznata i možda manje sposobna glava iz ljubomore pokušati da spreči uzdizanje spogobnijih elemenata unutar pokreta. Steta koja u takvom slučaju nagtane, može, naročito kod mladog pokreta da bude kobnog značaja. Iz tog principa je svrhovitije da jednu ideju najpre neko vreme propagandistički izri centrala pa da se postepeno sakupljeni ljudski materijal brizljivo pretraži i igpta na vodeće glave. Pri tom će se poneki put igpogtaviti da po sebi neprimetne ljude treba uz sve to gmatrati rodenim vodama. Sasvim pogrešno bi svakako bilo, u bogatstvu teoretskih saznanja hteti videti karakteristične dokaze za osobinu vode i sposobnost vode.

Suprotno je nešto tačno.

Veliki teoretičari su gamo u najredim glumačevima i velikim organizatori, pošto veličina teoretičara i programatičara u prvoj liniji leži u spoznanju i utvrđivanju apgtraktno igpravnih zakona, dok organizator u prvoj liniji mora da bude psihoilog. On mora da uzme uvek onako kakav je i mora da ga zato poznaje. On ne sme ni da ga preceni ni da ga premalo poštuje u njenoj masi. Naprotiv, mora da pokuša da u podjeknačkoj meri vodi računa o slabosti i bestijalnosti, da bi uzimajući u obzir sve faktore gtvorio tvorevinu, koja je kao živi organizam igpunjena najjačom i postojanom snagom i tako pogodna da nogi ideju i oslobađa joj put do uspeha.

Još rede je, međutim, veliki teoretičar i veliki voda. Mnogo pre će biti agitator mnogi koji naučno rade po nekom pitanju ne žele rado da uđu; a ipak je to razumljivo. Agitator koji pokušava gposobnost da jednu ideju posreduje širokoj masi, mora uvek da bude psiholog, čak iako bi bio gamo demagog. On će i tada još uvek biti podegniji za vodu nego teoretičar, stran ljudima, udaljen od sveta. Jer voda mora znati pokrenuti masu. Da se oblikuju ideje, nema baš nikakve veze sa gogobnošću vodenja. Pri tom je sagvim užaludno svadati se o tome šta je od većeg značaja, postaviti ideale i ciljeve uostanstva ili ih

369

ostvariti. I ovde ide kao i nešto u životu: jedno bi bilo potpuno besmisleno bez drugog. Najlepše: i teoretski uvid ostaje bez svrhe i vrednosti, ako voda ne

pokrene mase ka njoj. I obmuto, šta bi sva genijalnost i sav polet vode, ako umni teoretičari ne bi postavio ideale ljudskoj borbi? Ali jedinstvo teoretičara, organizatora i vode u jednoj osobi je najređe što se može na ovoj zemlji; ovo jedinstvo stvara velikog čoveka.

U prvo vreme moje aktivnosti u pokretu, kako je već primećeno, sam se posvetio propagandi. Ona je morala da uspe, da postepeno malo jezgro ljudi ispuni novim uničenjem da bi tako odgojila materijal koji je kasnije mogao da da prve elemente organizacije. Pri tom je cilj propagande najčešće izlazio van organizacije.

Ako pokret gaji nameru da jedan svet poruči i na njegovom mestu izgradi novi, onda u redovima njegovog vodstva mora da vlada potpuna jasnoca o sledećim principima: Svaki pokret će da ljudski materijal koji je pridobio najpre sredi u dve velike grupe: u pristalice i članove.

Zadatak propagande je da vrbuje pristalice, zadatak organizacije da pridobije članove.

Pristalica pokreta je onaj ko se izjasni da je saglasan sa njegovim ciljevima, član je onaj koji se za njih bori.

Pristalicu za pokret oraspoloži propaganda. Član podržava organizaciju da sam sudeluje u vrbovanju novih pristalica, iz kojih se onda opet mogu obrazovati članovi.

Pošto sledbeništvo uslovljava samo pasivno priznavanje jedne ideje, dok članstvo zahteva aktivno zastupanje i odbranu, na deset pristalica će se uvek ći najviše jedan do dva člana.

Sledbeništvo ima korene samo u saznanju, članstvo u hrabrosti da se spoznato lično zastupa i da je širi.

Saznanje u svojoj pasivnoj formi odgovara većini ljudi koja je troma i kukavica. Članstvo uslovljava aktivističko raspoloženje te time odgovara samo manjini ljudi.

Propaganda će prema tome morati da se neumorno brine za to, da ideja zadobije sledbenike, dok organizacija mora najosetljivije da misli na to da iz samo sledbeništva samo najvrednije utini članom. Propaganda stoga ne treba da razbija glavu o znataju svakog pojedinca koje je poutila o sposobnosti, znanju i razumevanju ili karakteru istih, dok organizacija iz mase ovih elemenata najbrizljivije mora da sabere šta stvamo omogilCava pobedu pokreta.

...

Propaganda pokušava da celom narodu nametne jedno utenje, organizacija u svom okviru obuhvata samo one, koji iz psiholoških obuhvata samo one, koji iz psiholoških razloga ne prete da postanu kOČnica daljeg širenja ideje.

...

370

Propaganda obraduje celinu u smislu ideje j ~nj je zrelo za doba pobede te ideje, dok se organizacija bori za pobedu trajnjm, organskim j borbeno sposobnjm ujednjenjem onih sledbenika koji se pojavljuju sposobni j voljni da vode borbu za pobedu.

* * *

Pobeda jdeje (:e utoliko pre bjti mogu(:a, što je obuhvatnije propaganda obradila ljude u njihovoj celinj j što je jsklju~vjija, kruCa j ~vd(:a organizacija koja borbu prakti~no vodi.

Jz toga prozjzlazj da broj sledbenika ne mote bjti dovoljno velik ada broj ~lanova lakše mote bjti prevelik nego prema1j.

* * *

Kada je propaganda ceo narod jspunjla jednom jdejom, organizacija mote sa punom šakom ljudi da snosj posledjce. Propaganda j organizacija, dak1e sledbenjci j ~lanovi stoje time u određenom međusobnom odnosu. Sto je propaganda bolja radjla, utoliko organizacija mote da bude manja, a što je vet:j broj sledbenjka, utoliko skromnijj mote da bude broj ~lanova, j obrnuto: Sto je propaganda gora, za toliko organizacija mora da bude ve(:a, j što manja ostane ~eta sledbenika pokreta utoliko ubuhvatnijj mora bjti broj njegovjh članova, ako uopšte još ho(:e da se ra~una na uspeh.

* * *

Prvj zadatak propagande je pridobijanje ljudi za kasniju organizaciju; prvj zadatak organizacije je pridobijanje ljudi za dalje vodenje propagande. Drugj zadatak propagande je kvarenje postoje(:eg stanja j protimanje ovog stanja novim u~enjem, dok drugj zadatak organizacije mora bjti borba za mo(:, da bnj njom postig1a kona~an uspeh u~enja.

* * *

Najpotpunijj uspeh revolucije pogledana svet (:e se jzboriti uvek onda kada novj pogled na svet po mogu(:stvu ovi ljudi nau~e, i ako je neophodno, kasnije jm senametne, dok organizacija jdeje, dakle pokret, treba da obuhvata samo one koliko je neophodno potrebno za zauzimanje nervnih centara doti~ne drlave.

To drugim rOCima zna~i sledece:

U svakom zbilja velikom svetski prevratni~kom pokretu ce propaganda najpre morati da ~iri ideju ovog pokreta. Ona ce dakle neumomo poku~avati da drugima razjasni nove tokove misli, da ih dakle prevu~e na svoje tlo, ili ih u~ini nesigurnim u njihovom dotada~njem uverenju. Po~to ~irenje jednog urenja, dak1e propaganda mora da ima ki~mu, tako ce urenje morati da sebi d.q ~vrstu organizaciju. Organizacija dobija svoja ~lanove iz op~teg sledbeni~tva koje je pridobila propaganda. Ona ce utoliko brZe rasti, ~to se intenzivnije vr~i propaganda, a ova ce opet utoliko bolje raditi ~to je jata i snamije organizacija koja stoji iza nje.

371

Najviši zadatak organizacije je stoga da se brine o tome da bilo kakve unutrašnje nesloge unutar ~lanstva pokreta ne dovedu do cepanja i time do slabljenja rada u pokretu; dalje da duh odlu~nog napada ne izurnre, veC da se stalno obnavlja i u~vršcuje. Broj ~lanova tako ne treba da raste u beskona~nost, naprotiv: pošto je samo organizacija besprekomo energi~na i hrabra, pokret koji svoje organizaciju beskona~no poveCava bi time jednog dana morao da oslabi. Organizacije dakle brojev j članova, koje prerastu izvesnu visjnu, gube postepeno svoju borbenu snagu j više njsu sposobne da

propagandu jedne jdeje odlucno j napadackj podr@avaju, odnosno jskoriste. Sto je veCa j iznutTa revolucjonamija jedna jdeja, utoliko ce njeno clanstvo postati aktivnije, jer je sa Mj1ackom snagom učenja povezana opasnost za njegove nosjoce, koja se cjni pogodnom da male kukavicke malogradane drZi na odstojanju od nje. Oni ce se intimno osecati kao sledbenici ali ce odbiti da to ~lanstvom pred svima priznaju. Ali time organizacija zbija prevreatnicke jdeje kao clanove dobija samo najaktivnije pristalice koje je , pridobila propaganda. Upravo u ovoj prirodnom odabirom zajam~enoj aktivnosti ~lanstva pokreta te1;i pretpostavka isto tako aktivnog daljeg propagiranja, istog kao i uspešne borbe za ostvarenje ideje.

NajveCa opasnost koja mo1;e da preti jednom pokretu je ~lanstvo, enormno naraslo prebrzim uspesima. Jer koliko svi kukavi~ki i egoisti~ni ljudi izbegavaju pokret dok god mora da se gorko bori, toliko brzo ovaj uobi~ava da vrbuje ~lanstvo kada je razvojem velik uspeh partije postao verovatan ili je vec došao.

Tome treba pripisati zašto mnogi pobedni~ki pokreti pre uspeha, ili bolje re~no pre poslednjeg dovršenja svog htenja, zbog neobjašnjive unutrašnje ~labosti iznenada zaostaju, obustavljaju borbu i na kraju izumiru. Kao posledica njih'ove prve pobede su mnogi loši, ne~sni a naroCito plaSljivi elementi došli u njihovu organizaciju, tako da ovi manje vredni kona~no prevagnu nad borbeno snafuim i pokret nateraju u slu1;bu svojih sopstvenih interesa, potisnu ga na nivo sopstvene male juna~nosti, i ne rade ništa da bi dovršili pobedu prvobitne ideje. Fanati~ni cilj je time izbrisan, borbeni snaga osakaCena ili, kako gradanski svet u ovakvom slu~ju uobi~va da vrlo ta~no ka1;e:"U vino je sad došla i voda". I onda drveCe svakako ne mo1;e više da raste ka nebu.

Zbog toga je jako neopbodno da pokret iz cjstog nagona za samoodr:lanjem, kao što se uspeh pretvara na njegovoj strani, odmah zaustavi prijem clanstva j nada1je samo uz krajnft oprez j posle najtemeljijeg .jspjtivanja preduzme poveCavanje svoje organizacije.On ce samo tako moci da jezgro pokreta odm prirodno sve1;im i zdravim. Mora da se pobrine za to da onda jskljucjvo ovo jezgro samo da1je vodi pokretu, tj. odreduje propagandu, koja treba da vodi njegovom opštem priznavanju te kao posednik moCj preduzme radnje koje su neopbodne za prakticno ostvarenje njegovib jdeja.

Jz osnovnog korena starog pokreta ne mora da zaposedne samo sve va1;ne pozicije osvojene oblasti, vec ida stvori kompletno vodstvo. I to tako dugo dok dotadašnji principi i u~enja partije ne postanu fundament i sadr1;aj

372

nove drZave. Tek onda se posebnom ustavu ove drZave, rodenom iz njenog duha, mogu dati uzde u ruke. Ali to se opet najtešce vrši samo u medusobnoj borbi, pošto je to manje pitanje ljudskog uvida, nego igre i delovanja snaga, koja se unapred doduše mogu spoznati ali se ne mogu zauvek upravljati.

Svi veliki pokreti bili oni religiozne ili politicke prirode svoje snatne uspehe moraju da pripi~u samo spoznavanju i primeni ovih principa, ali naro-cito, svi trajni uspesi nisu uoopste zamislivi bez uzimanja u obzir ovih zakona.

* * *

Kao voda propagande partije sam se jako trudio ne samo da priprelim tlo za velitinu kasnijeg pokreta, već da vrlo radikalnim shvatanjem u ovom radu, delujem i na tome da organizacija dobije najbolji materijal. Jer što je moja propaganda bila radikalnija i više podržavajuća, utoliko je više to plašilo slabice i bojažljive prirode i spretilo njihovo prodiranje u prvo jezgro naše organizacije. Oni su možda ostali sledbenici ali sigurno ne uz glasno naglašavanje, već uz strašljivo prećutkivanje ove tinjenice. Koliko hiljada mi tada nije garantovalo, da bi po sebi bili sasvim saglasni sa svim, ali uprkos tome ni pod kakvim okolnostima, ne bi mogli biti tlan. Pokret bi bio tako radikalan da bi tlanstvom u njemu pojedinca izložio zamerkama, tak opasnostima, tako da se tasnom, miroljubivom građaninu ne sme uzeti za zlo što bar zasad stoji po strani, iako srcem potpuno pripada stvari.

A to je bilo tako dobro.

Da su svi ljudi koji intirno nisu bili saglasni sa revolucijom tada svi došli u našu partiju i to kao tlanovi, onda bismo se danas mogli smatrati ! pobožnim bratstvom, ali ne više mladim borbena raspoloženim pokretom. Ziva i ludo hrabra forma koju sam tada dao našoj propagandi je , uvrstila i garantovala radikalnu tendenciju našeg pokreta pošto su sada zaista i samo radikalni ljudi, -bez obzira na izuzetke -bili spremni na tlanstvo. ! Pri tome je ova propaganda ipak tako delovala da su nam već nakon i kratkog vremena stotine hiljada intirno ne samo davale za pravo već zelee našu pobedu, iako su lično bili previše plašljivi da bi se za to žrtvovali ili tak pristupili.

Do sredine 1921. je ova isto vrbujuća delatnost, još mogla da zadovoljava i bude od koristi pokretu. Ali su posebno događaji u kasno leto te godine pokazali prikladnim da se sada nakon polako vidljivog uspeha propagande, organizacija tome prilagodi i izjednači.

Pokušaj jedne grupe narodnih fantasti, uz podsticajnu podršku tadašnjeg predavajućeg partije, da pribavi sebi vodstvo iste, doveo je do sloma ove male intrige i na generalnoj skupštini tlanstva mi jednoglasno predao ukupno vodstvo pokreta. Istovremeno je usledilo prihvatanje novog statuta, koji prvom predsedavajućem pokreta prenosi punu odgovornost, odluke odbora na čelo stavlja van snage i umesto toga uvodi sistem podele rada koji se od tada pokazivao na najblagoslovljeniji način.

L.~ 373 -

Od 1. augusta 1921. sam preuzeo ovu unutrašnju reorganizaciju pokreta i pri tom naišao na podršku niza izvršnih snaga koju smatram da je potrebno da još navedem u posebnom dodatku.

Pri pokušaju da se rezultati propagande primene orijentaciono i time utvrde, morao sam da se obračunam sa nizom dotadašnjih navika i da uvedem principe koje nije imala nijedna od postojećih partija niti bi ih i sam priznao. U godinama 1919. do 1920. je pokret uz svoje vodstvo imao odbor koji su izabrale skupštine tlanova, same opet propisane zakonom. Odbor se sastojao od prvog i drugog blagajnika, prvog i drugog zapisničara, i kao vrh prvog i drugog predavajućeg. Uz to su dolazili još i tlanarhivar, ef propagande i različit.

Ovaj odbor je otelovljavao, ma kako to bilo komi~no, ustvari ono, protiv ~ega je same pokret :leleo da se najo~trije bori, naime parlamentarizam. Jer je bilo po sebi razumljivo da se pri tom radilo o principu, koji je od najmanje lokalne grupe preko kasnijih okruga, kotara, zemalja do vodstva Rajha otelovljavao potpuno isti sistem. Bilo je hitno potrebno da se ovde jednog dana naprave promene, ako pokret zbog lo~e osnove svoje unutra~nje organizacije treba da bude trajno uni~ten i. time onesposobljen da jednom udovolji svojoj visokoj misiji.

Sednice odbora o kojima je voden protokol i na kojima je glasano vecinom i donete odluke, predstavljale su u stvari parlarnent u malom, i ovde je nedostajalo svako li~no odgovaranje i odgovomost. I ovde su vladali isti besmisao i isto bezumlje kao u na~im velikim dnavnim predstavnim kim telima. Za ovaj odbor su naimenovani zapisni~ar Ijudi za blagajnu, Ijudi za ~lanstvo organizacije, Ijudi za propagandu, i za bog zna ~ta inaCe jo~, ali im je onda pu~teno da po svakom pojedina~nom, pitanju zauzmu stav svi zajedno i odlu~uju glasanjem. Dakle, ~ovek koji je bio za propagandu je glasao za stvar koja se ticala ~oveka finansija, ovaj je opet glasao o stvari koja se ticala organizacije, a ovaj opet o stvari koja bi trebalo da brine sarno zapisni~are itd. Za~to se onda odredivao poseban ~ovek za propagandu, ako su blagajnik, zapisni~ari, ~lanovi itd. morali da presuduju u ovim buducim pitanjima, jednom zdravom mozgu izgleda isto tako nerazumljivo, kao ~to bi bilo nerazumljivo kada bi u velikom fabri~kom preduzecu uvek upravnici ili konstruktori drugih odeljenja i drugih grana morali da odlu~uju o pitanjima koja sa njihovim poslovima nemaju ba~ nikakve veze.

Nisam se pokorio ovom ludilu, vec sarn veC nakon kratkog vremena izostajao sa sednica. Radio sam moju propagandu i sad dosta o tome, i zabranio sarn uostalom da ma koji neznalica na tom polju mo:lda pok~a da mi se tu ume.~a. Ba~ kao ~to se ja, obmuto, drugima ne me~arn u poslove.

Kada su mi prihvatanje novih statuta i moje naimenovanje na mesto prvog predsedavajuCeg u meduvremenu dali neophodni autoritet i odgovarajuce pravo, ovaj besmisao je odmah na~ao svoj kraj. Umesto odluka odbora je uveden princip apsolutne odgovomosti.

Prvi predsedavajući je odgovoran za kompletno vodstvo pokreta. On raspodeljuje snage odbora koje su pod njim, kao i inaCe neophodne saradnike

374

na posao koji treba da se obavi. Svaki od ove gospode je time potpuno odgovoran za prenete mu zadatke. On je podreden samo prvom predsedavajućem koji mora da se brine o sadejstvu svih, odnosno mora da izborom lica i izdavanjem op~tih smernica sam sprovodi ovo sadejstvo.

Ovaj zakon principijelne odgovornosti je postepeno postao sam po sebi razumljiv unutar pokreta bar ~to se tice partijskog vodstva. U malim lokalnim grupama i mozda ce jo~ i u kotarima i okruzima godinama potrajati dok se ovi principi ne proguraju po~to ce se naravno stra~ljivci i neznalice uvek braniti protiv toga; njima ce pojedinačna odgovornost za neki poduhvat biti uvek neprijatna; oni se osecaju slobodnije i bolje, kada kod svake te~ke odluke imaju zaledinu u vecini takozvanog odbora. Cini mi se, medutim,

neophodnim, da protiv takvog raspoloženja zauzmem stav sa najvećom o~trinom, da ne udovoljavam kukavičluku pred odgovorno~cu te tako, mada tek nakon dužeg vremena, postignem shvatanje o obavezi i umanju vode, koje će u vodstvo doneti isključivo one koji su zato stvarno pozvani i izabrani.

Ali pokret koji želi da suzbije parlamentarno ludilo, mora svakako sam da bude slobodan od njega. Samo na takvoj osnovi on može da dobije snagu za svoju borbu.

Pokret koji se u doba vladavine većine u svemu i sva~emu sam na~elno usmerava ka principu ideje vode i time uslovljene odgovornosti, će jednog dana sa matemati~kom sigurno~cu prevladati dosada~nje stanje i izaci kao pobednik.

Ova ideja je unutar pokreta vodila kompletnoj novoj organizaciji istog.

Au svom logicnom dejstvu i do o~trog razdvajanja poslovnog dela pokreta od op~teg politickog vodstva. Postepeno se ideja odgovornosti protekla na celokupne partijske pogone i prinudno dovela do ozdravljenja istih upravo u onoj meri, u kojoj su oni, oslobođeni od politickih uticaja bili usmereni na čisto ekonomska gledi~ta.

Kada sam u jesen 1919. do~ao u tada~nju ~estoclanu partiju, ona nije imala ni ured ni name~tenika, čak ni formulare ili peCat, nije postojalo ništa ~tampano. Lokacija odbora je najpre bila gostionica u Hern~trase a kasnije kafe na Ga~tajgu. To je bilo nemoguće stanje. Kratko vreme nakon toga sam se pokrenuo i pretražio citavu gomilu min henskih restorana i gostionica u nameri da za partiju možemo da iznajmimo ekstra ~sobu ili poseban prostor za partiju. U nekada~njem Stemekerbroju u dolini se nalazila mala zasvodenjena prostorija koja je ranije jednom služila drZavnim savetnicima Bavarske kao neka vrsta gostionice. Bila je mračna i tamna te je tako odgovarala svojoj ranijoj sudbini isto tako dobro kao što je malo odgovarala namenjenoj joj

...

novoj] pnmern.

Sokacici na koji je gledao njen prozor je bio tako uzan da je čak i najsvetliji Ietnjeg dana soba ostajala sumorna i mračna. To je postao naš prvi ured. Po~to je najarnnina iznosila mesечно samo pedeset maraka (za nas tada ogroranna suma!) nismo mogli ni da se zalimo kada su pre našeg ulaska pokidali zidne opLate koji su nekada bile određene za drZavne savetnike tako da je prostorija zaista vi~e ostavljala utisak grobnice negoli biroa.

375

-

A ipak je to već bio stra~ napredak. Polako smo dobili elektri~no svetlo, još sporije telefon; unutra je došao sto sa nekoliko pozajmljenih stolica, na kraju otvorena polica, još kasnije ormar; dva kredenca koja su pripadala gostioni~aru je trebalo da služe za ~uvanje letaka, plakata itd.

Dotadašnje poslovanje, to će reci vodenje pokreta sednicom odbora koja se odrZavala jednom nedeljno je bila za du1;e neodrziva. Samo slu1;benik koga je pokret plaCao je mogao da garantuje tekuće poslovanje. Tada je to bilo jako teško. Pokret je još imao tako malo ~lanova da je. bila umetnost među njima naCi pogodnog ~oveka koji je uz najmanje zahteve za sebe li~no mogao

da zadovolji najraznovrsnije zahteve pokreta.

U jednom vojniku, mom nekadašnjem kamaradu Sisleru je nakon dugog traženja pronađen prvi poslovni sekretar partije. Najpre je dolazio svakog dana izmedu šest i osam sati unaš novi biro, kasnije izmedu pet i osam sati, konačno svako popodne a kratko potom je bio potpuno prezauzet, obavljao je svoju službu od jutro do kasno u noć. Bio je marljiv, koliko može, vrlo pošten čovek koji je lično uložio sav trud i koji je naročito vemo pristajao uz sam pokret. Sisler je sa sobom doneo malu Adler pisacu mašinu, koja je bila njegovo vlasništvo. To je bio prvi takav instrument u službi našeg pokreta. Partija ga je kasnije stekla plaćanjem na rate. Činio se neophodnim mali blagajnički ormar da bi se osigurali kartoteka i čelanske knjižice od pristaju lopova. Nabavka nije usledila, dakle da bi se deponovao veliki novac koji bismo tada mogli imati. Naprotiv, sve je bilo beskrajno siromašno, a ja sam često dodavao od mojih malih ušteda.

Jednu i po godinu kasnije je uređ bio premalo pa je usledilo preseljenje u novi lokal u Komelijustrase. Opet je to bila gostionica u koju smo se uselili, samo sada više nismo imali samo jednu prostoriju, već tri prostorije i uz to veliku šaltersku prostoriju. Tada nam je to izgledalo mnogo. Ovde smo ostali do novembra 1923.

U decembru 1920. je usledila kupovina "Narodnog posmatrača". Ovaj, koji se već prema svom imenu opšte uzev zalagao za narodne stvari, je trebalo da se preuredi u organ NSDAP. Najpre je izlazio dva puta nedeljno, početkom 1923. je postao dnevna novina a krajem augusta 1923. je dobio svoj kasnije poznati veliki format.

Tada sam kao potpuni novajlija u oblasti novinarstva morao da platim i poneku lošu školu.

Sama činjenica da su nasuprot strašne jevrejske štampe postojale jedne jedine stvari značajne narodne novine, je čoveka moralo da na razmišljanje. To je bilo, kao sam i sam u praksi mogao da utvrdim bezbroj puta, velikim delom zbog malo rafinirane konstrukcije takozvanih narodnih poduhvata uopšte. Oni su previše bili vođeni prema gledištu da uverenje treba da nastupi pre činka. Sasvim pogrešno stanovište, ukoliko uverenje ne sme biti ništa spoljnje već da upravo svoj najlepši izraz nalazi u činku. Onaj ko za svoj narod stvara istinsku vrednost pokazuje time isto tako vredno uverenje, dok je drugi, koji samo zavarava uverenjem, da u stvarnosti ne služi korisno

svom narodu, štetaćina svakog stvarnog uverenja. On opterećuje zajednicu

...

svojom uverenjem.

1 "Narodnj posmatrač" je bio, kako već ime kaže, takozvani narodni organ sa svim prednostima, i još: više grešaka i slabosti koje su bile vrsto vezane za narodne orijentacije. Koliko je častan bio njegov sadržaj toliko je trgovački nemoguća bila uprava preduzeća. I kod njega je u osnovi bilo mišljenje da bi se narodne novine morale održavati narodnim priložima, umesto onog, da upravo u konkurentskoj borbi sa drugima mora da se probije da je nepošteno, nemamosti ili greške poslovnog vodstva preduzeća hteti

pokriti priložima dobro raspoloženi patrioti.

Ja sam se svakako potrudio da ovo stanje, koje sam brzo spoznao u njegovom oklevanju, otklonim, a sreća mi je pri tom pomogla utoliko što mi je dopustila da upoznam nekoga koji od tada ne samo kao poslovni rukovodilac novina već i kao poslovni sekretar partije ostvario beskrajne zasluge za pokret. Godine 1914., dakle na bojnopolju sam upoznao (tada još kao mog pretpostavljenog) današnjeg generalnog poslovnog sekretara partije Marks Amana. U četiri ratne godine sam imao priliku da skoro stalno posmatram izuzetnu sposobnost, marljivost i krajnju savesnost mog kasnijeg saradnika. U kasno leto 1921., kada se pokret nalazio u teškoj krizi, a ja nisam mogao više da budem zadovoljan sitavom gomilom nameštenika, čak sam sa jednim donveo najgoru iskustvo, obratio sam se mom nekadašnjem kamaradu iz regimente, koga mi je jednog dana doveo slučaj, sa molbom da sada postane poslovni sekretar pokreta. Nakon dugog oklevanja -Aman se nalazio na izglednom položaju -najzad je pristao, doduše pod izričitim uslovom da nikada ne treba da da ni jednog strahovara za nekakve neznalake odbore već isključivo priznaje samo jednog jedinog gospodara.

Neizbrisiva je zasluga ovog trgovca ki zbilja opsemo obrazovanog prvog poslovnog sekretara pokreta, što je u partijske poslove uneo red i tistotu. Oni su od tada ostali uzorni i do njih nije moglo dospeti nijedno razlađivanje pokreta a da ne govorim da su ih pogodili. Ali kao uvek u životu je izuzetna sposobnost ne retko povod za zavist i razlađivanje. To se naravno moralo otkrivati i u ovom slučaju i strpljivo se pomiriti.

Vec godine 1922. su, opšte uzev, postojale i vrste smemice kako za poslovnu tako i za isto organizacionu izgradnju pokreta. Već je postojala kompletna centralna kartoteka koja je obuhvatala sve članove koji su pripadali pokretu. Takode je finansiranje pokreta dovedeno na zdrave staze. Tekuci izdaci su se morali pokriti tekucim prihodima, vamedni prihodi su se upotrebljavali samo za vamedne izdatke. Uprkos teškoćama vremena pokret je time, ne uzimajući u obzir manje tekuce rane ostao skoro bez dugova, čak mu je uspelo da stalno povećava svoje vrednosti. Radilo se kao u privatnom preduzeću: namešteni personal je morao da se dokazuje ostvarenjem i nikako se nije mogao pozivati samo na poznato "uverenje"! Uverenje svakog nacionalsocijalista se dokazuje najpre u njegovoj spremnosti, u njegovoj marljivosti i moci za ostvarenje posla koji mu je prenela narodna zajednica. Ko ovde ne ispuni svoju dužnost, ne treba da se hvali nekim uverenjem, o koje

377

se sam uistinu ogrebuje. Novi poslovni sekretar partije je nasuprot svih mogućih uticaja, sa krajnjom energijom zastupao stanovište da partijski pogoni bi smeli biti sinekura neradnih pristalica ili članova. Pokret, koji se tako otrom formom bori protiv partijske korupcije na njegov današnji upravni aparat, mora da svoj sopstveni aparat održava čistim od takvih tereta. Desio se slutaj da su u upravu novina primljeni namešteni koji su prema svom ranijem uverenju pripadali Bavarskoj narodnoj partiji ali su se, mereno prema njihovim ostvarenjima, dokazali kao odlično kvalifikovani. Rezultat ovog pokušaja je bio opet uzev izuzetan. Upravo ovim tasnim i otvorjenim

priznavanjem istinskog ostvarenja pojedinca je pokret brZe i temeljnije osvojio srca ovih name~tenika, nego ~to bi to inate bio slutaj. Oni su kasnije postali dobri nacionalsocijalisti i to su ostali, ne samo na retima, vec su to dokazivali, savesnim, vrednim i tasnim radom, koji su vr~ili u sluZbi novog pokreta. Samo je po sebi razumljivo da je dobro kvalifikovani partijski sadrug imao prednost nad isto tako cenjenim nepartijcem. Samo niko nije dobio name~tenje jedino na osnovu njegove partijske pripadnosti. Odlutnost, sa kojom je novi poslovni sekretar zastupao ove principe i postepeno ih nasuprot svim otporima sprovodio, je bila kasnije od najvece koristi za pokret. Samo tako je bilo moguće da u te~ko vreme inflacije, kada su propadale desetine hiljada preduzeca, a hiljade novina morale da se zatvaraju, poslovno vodstvo pokreta ne samo da nije zastajalo i moglo je da ispuni svoje zadatke, veC je "Narodni posmatrat" sve vi~ izgrađivao. Tada je stupio u red velikih novina. Godina 1921. je dalje imala znataj da mi je zbog mog polo~ja kao predsedavajućeg partije polako uspelo da i pojedine partijske pogone oslobodim kritike i me~anja od toliko i toliko tlanova odbora. To je bilo vazno jer se neka stvamo sposobna glava nije mogla dobiti za neki zadatak, ako su joj neznalice stalno upadale u ret, one koje su sve bolje razumele, da bi u stvari ostavili kobni haos. Nakon tega su se dodu~e ove sveznalice naj~eće sasvim skromno povlatile da bi potražile novo polje za svoju konroli~ucu i inspiri~ucu delatnost. Bilo je ljudi koji su obuzeti bole~cu da iza svega i sva~ega pronadu ne~to i koji su se nalazili u nekoj vrsti stalne bremenitosti odličnim planovima, idejama, projektima, metodama. Njihov najidealniji i najvi~i cilj je onda najte~će bilo obrazovanje odbora koji je kao kontrolni organ trebalo da strutno uhodi testit rad drugih. Kako je uvredljivo i kako nenacionalsocijalistitki međutim, kada ljudi koji ne razumeju neku stvar, stvammim stru~njacima neprekidno upadaju u re~, ponekom od ovih odbornika ne dolazi do svesti. Svojom sam duZno~cu svakako Smatrao da tih godina sve snage pokreta koje testito rade i optereCene su odgovomo~cu, uzmem u za~titu od takvih elemenata, da im pribavim neophodnu zaledinu i slobodno polje za rad.

Najbolje sredstvo da se takvi odbori koji nisu ni~ta radili ili su muckali samo prakti~no nesprovedive odluke, u~ine ne ~tetnim, je svakako bilo ono, da im ~e dodeli bilo koji stvaran posao. Bilo je sme~no kako se ovakav savez bezglasno rasplinuo i iznenada se vi~e nije mogao naci. Pri tom mislim na na~u najveću takvu instituciju, Rajhstag. Kako bi svi onda iznenada i~tezli

378

kada bi im se umesto ogovaranja dodelio stvaran rad i to rad koji bi svaki pojedina~no od ovih hvalisavaca trebalo da obavlja sa najli~nijom odgovomo~cu.

Vec tada sam uvek postavljao zahtev da bi se kao svuda u privatnom fivotu i u pokretu za pojedine poslove moralo tra1.iti tako dugo dok se ne bi na~ao o~igledno sposoban i ~astan slu;1benik, upravitelj ili voda. Njemu je onda trebalo dati bezuslovan autoritet i slobodu delovanja na dole, uz nametanje potpune odgovomosti na gore, pri ~emu niko ne dobija autoritet prema podređenim, ko sam nije znalac doti~nog posla. Tokom dve godine sam

se probijao sa mojim gledištem, i ono je danas u pokretu samo po sebi razumljivo, bar koliko se tiče najvišeg vodstva!

Vidljivi uspeh ovog stava se pokazao 9. novembra 1923.: Kada sam četiri godine ranije došao u pokret nije postojao ni pešat. 9. novembra 1923. se partija raspala, njena imovina zaplenjena. Ona je u brojkama, uključujući sve objekte od vrednosti i novine, iznosila već preko sto sedamdeset hiljada maraka u zlatu.